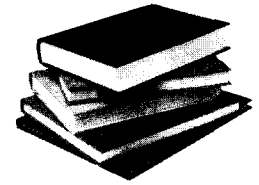

Нові напрями адміністративної стратегії Національної наукової медичної бібліотеки України

Відьма Аурелія Вячеславівна

*Заступник генерального директора ННМБ
України з питань інформаційних технологій*

Р. Уотерман

*Стратегія необхідна, оскільки
майбутнє непередбачуване.*

У сучасному світі країни, організації та люди неминуче конкурують одне з одним, тому стратегія як проста ідея визначення належних цілей і завдань та результативного поєднання наявних ресурсів для їх виконання – є логічною альтернативою руху за течією.

Не варто чекати революції в системі, щоб відчутти переваги певної адміністративної стратегії. Пристрасність, відданість справі й фокус на стратегії завжди окуповуються. Зрозуміло, наскільки марними є ілюзії, що поодинокими зусиллями можливо миттєво трансформувати систему, однак із чогось потрібно починати.

Зважаючи на те, що бібліотеки взагалі, а медичні бібліотеки зокрема, є *знанневими організаціями*, перед ними постає завдання внутрішнього перетворення та пристосування до нових реалій глобального інформаційного співтовариства, що у разі успіху відкриває неабиякі можливості.

Knowledge-Based Agency – знаннева установа, тобто установа, що широко використовує знання у своїй діяльності та досягає успіху за рахунок генерації й використання знань.

Знаннєві організації особливі тому, що їх основна мета – виготовляти нематеріальні блага, цінність яких також прив'язана до креативності й інноваційності, які генеруються в процесі їх створення. Для того щоб бібліотеки були по-справжньому знаннєвими установами, ними необхідно стратегічно керувати.

Адміністративна стратегія – це набір інструментів, розроблених спеціально для досягнення максимальної взаємодії стратегічного мислення на системному, організаційному та індивідуальному рівнях. Одна з ключових перспектив адміністративної стратегії – задоволення потреб клієнта / користувача.

Можна сформулювати три основні причини, з яких бібліотеки зацікавлені у своїх клієнтах / користувачах – оптимізація використання ресурсів, постійне вдосконалення діяльності, а також дисциплінованість і сумлінність. А клієнти, з якими бібліотека співпрацює регулярно й інтенсивно, надають нам особливий шанс прослідкувати неперервний, системний вплив роботи бібліотеки, навчитись чогось нового крізь призму потенціалу самих користувачів.

Одним із ключових аспектів інновацій у стратегічному управлінні є відкриття нових, ще не усвідомлених потреб клієнтів. Справжні інновації в роботі з клієнтами полягають у тому, щоб знайти ті характеристики пропонованих нами продуктів і послуг, які користувачі раніше недооцінювали чи взагалі не помічали, та інвестувати в них.

Наприклад, нині, в "епоху Вікіпедії", більшість читачів, імовірно, надали б перевагу статтям, які готують експерти належного рівня. Але успіх Вікіпедії полягає в тому, що її засновники усвідомили – клієнти готові поступитися цією перевагою заради більшої доступності, свіжішої інформації та майже необмеженої кількості статей.

Стратегію, що базується на виявленні нових потреб клієнтів та реорганізації сильних і слабких сторін нашої пропозиції, вперше було описано в дослідженні "Стратегія блакитного океану", бестселері В. Чан Кіма та Рене Моборн.

Через дедалі більше урізання фінансування та відсутність законодавчої бази, бібліотекам стає неможливим надати своїм клієнтам все й одразу – можливість отримати обслуговування в повному обсязі онлайн та найновішу актуальну легітимну інформацію. Тому сутність адміністративних інновацій має дедалі більше узгоджуватися з логікою "блакитного океану" – розуміння того, які потреби є насправді ключовими (чи навіть так: які з них будуть ключовими за рік, п'ять років чи десятиліття), а якими клієнти готові пожертвувати, коли йдеться про ширший пакет послуг.

Бібліотеки мають робити пріоритети на інвестиціях в інструменти зі створення та обміну знаннями. Це сукупність інформаційних ресурсів, яка складається із баз даних, на підставі наявних бібліотечних фондів і системи каталогів, та електронної бібліотеки (репозитарію).

Оптимальним варіантом для роботи бібліотек було б, звичайно, якби всі каталоги були терміново переведені в електронну форму, а на їх основі створено профільні бази даних, які б повніше та всебічніше розкривали фонд. Але, розуміючи високу вартість такого переведення, важливо підійти до цього прагматично та зосередитися на забезпеченні зручності користування базами даних, розуміючи: якщо пошукова система громіздка, то всі зусилля, витрачені на створення бази даних, будуть марними. Потрібно завжди пам'ятати, що користувачі бібліотек найчастіше використовують дуже інтуїтивні пошукові системи, такі як Google. Подобається нам, бібліотекарям, це чи ні, але користувачі порівнюватимуть механізми пошуку в базах даних / електронних каталогах нашої бібліотеки з цими майстерно виконаними інструментами. Нікого не цікавлять складні технічні пояснення або виправдання. Тому бази даних повинні містити все, але водночас лише те, що має важливе значення для стратегії бібліотеки.

Контент веб-сторінок бібліотек, розсилка електронною поштою, присутність у соціальних мережах – також важливі інструменти реалізації стратегії бібліотеки як знаннєвої установи. Змістовно наповнюючи цей інструментарій, потрібно зважати, що стратегія не може бути спрямована одночасно на все, що є корисним і вигідним. Стратегія – це мистецтво жертвувати чимось заради вищого пріоритету. Стратегія об'єднує всі аспекти роботи бібліотеки навколо її пріоритетів.

Що стосується IT-систем, то це може бути, наприклад, здатність вчасного впровадження функціональної системи без перевищення бюджету або посилення контролю над послугами. А створюючи цифрову (електронну) бібліотеку, ми маємо спиратися на постулат про те, що відсканований нами матеріал завжди має відповідати критеріям фактичної важливості та їх практичного використання.

Національною науковою медичною бібліотекою України в рамках втілення загальної ідеї розвитку та оновлення, на підставі ретельного аналізу:

- потреб користувачів в електронній інформації та послугах;
- комплектування фонду бібліотеки новими надходженнями;
- фізичного стану фонду бібліотеки;
- ризику безповоротної втрати надбань (книжкових пам'яток), що входять до переліку культурної спадщини, – технологічно і мето-

дологічно опрацьовано та розпочато втілення в життя трьох нових проектів: проект із створення бази даних авторитетних файлів українських медиків-науковців; проект оцифрування (дигіталізації) книжкових пам'яток, що входять до переліку культурної спадщини, та електронний архів ННМБУ.

Створення й застосування бази даних авторитетних файлів українських медиків-науковців сприятиме розв'язанню таких проблем:

- забезпечення якості опрацювання документів;
- уніфікування введення інформації, внаслідок чого досягається одноманітність вводу, скорочується кількість помилок;
- здійснення релевантного пошуку в електронному каталозі та базах даних;
- прискорення опрацювання документів завдяки багаторазовому використанню раніше створених авторитетних записів;
- можливість організації міжбібліотечного обміну авторитетними записами на різних рівнях співпраці;
- коректне відображення інформації в наукометричних базах даних, що відповідно впливає на пошук і визначення цитованості публікацій;
- зменшення трудових і фінансових затрат на опрацювання документів.

Бібліотеки все ще є найважливішими та найавторитетнішими джерелами знань. Тому вони повинні відповідати потребам і вимогам своїх користувачів: бути доступними, оперативними, інноваційними, інформаційно підтримувати освітні та наукові потреби і запити студентів, науковців та дослідників. Також бібліотека покликана виконувати й іншу функцію – надійно зберігати наявні фонди та особливо – книжкові пам'ятки, що входять до переліку культурної спадщини. Саме на цей пріоритетний напрям діяльності бібліотеки спрямовані проекти дигіталізації та електронного архіву (репозитарію) ННМБУ.

Завдяки проекту дигіталізації буде створено цифрові аналоги книжкових пам'яток, які стануть доступними великій аудиторії на необмеженій території. Поширення електронних автентичних історичних документів сприятиме популяризації спадщини минулого, пропагуванню культурної ідентичності. Оцифрування інформації відкриває абсолютно нові можливості поширення матеріалів. Можуть стати публічними матеріали, до яких бібліотека зазвичай не дає доступу.

Метою створення електронного архіву (репозитарію) ННМБУ є постійний, швидкий, повнотекстовий доступ до наукових, дослідницьких та методичних матеріалів з глобальної мережі Internet в режимі реального часу. Електронний архів ННМБУ створено на основі вільного та відкритого програмного забезпечення DSpace, яке отримало поширення і розвиток у багатьох наукових та освітніх установах країн світу і призначене для упорядкування та зберігання цифрових даних.

Веб-орієнтований інтерфейс, відкрита архітектура та підтримка відкритих стандартів дозволяють легко інтегрувати DSpace в будь-яку інформаційну науково-дослідницьку інфраструктуру.

Репозитарій ННМБУ надає можливості:

- збереження будь-яких даних в електронній формі: книг, статей, тез, препринтів, матеріалів конференцій, фото-, відео-, аудіоматеріалів, сканованих об'єктів, наборів дослідницьких даних, дистрибутивів програмного забезпечення, будь-чого у вигляді файлів;
- повнотекстовий пошук та перегляд за фондами, зібраннями, авторами, назвами, ключовими словами;
- колективне наповнення, редагування та рецензування з розподілом прав доступу;
- керування авторськими правами поданих матеріалів (авторський договір супроводжує кожен поданий автором примірник матеріалу);
- обмін даними за протоколом *Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH)*, що дозволяє створювати сервіси з використанням метаданих із багатьох репозитаріїв – спеціалізовані пошукові системи, дисциплінарні, територіальні та міжнародні реєстри електронних архівів і публікацій.

Також ці проекти дуже важливі в реалізації адміністративної стратегії тому, що об'єднують фахівців різних відділів бібліотеки, задіяних у їх реалізації, надаючи їм змогу отримати нові знання та навички, підвищити професійний рівень.

Складні завдання, що стоять перед медичними бібліотеками в епоху глобальної конкуренції та скорочення бюджетних ресурсів, означають те, що спосіб організації роботи має змінитися. Розуміння неминучості цих тенденцій і змін необхідне, оскільки у постійно змінюваній реальності переможцями стають тільки ті, хто сьогодні готується жити в майбутньому світі.